LAUSUNTO 5.9.2023

Keskuskauppakamari

Lausunto eduskunnan talousvaliokunnalle Euroopan vihreän kehityksen teollisuussuunnitelmasta (E 174/2022 vp)

Keskuskauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnan talousvaliokunnalle kirjelmästä koskien Euroopan vihreän kehityksen teollisuussuunnitelmaa.

Komissio antoi tiedonanto Euroopan vihreän kehityksen ohjelmasta jo 1. helmikuuta 2023. Keskuskauppakamari piti tiedonantoa kokonaisuutena tervetulleena, sillä se tunnistaa yritysten ja teollisen tuotannon ratkaisevan merkityksen Euroopan vihreän siirtymän toteuttamisessa. Tiedonannon taustalla on erityisesti Yhdysvaltain mittava Inflation Reduction Act -lainsäädäntöpaketti, sekä Venäjän hyökkäyssodan ja energiakriisin vaikutukset.

Tiedonannon perustana on neljä pilaria: 1) ennakoitava ja yksinkertaistettu sääntely-ympäristö, 2) rahoituksen saannin nopeuttaminen, 3) osaamisen lisääminen ja 4) avoin kauppa häiriönsietokykyisten toimitusketjujen luomiseksi. Keskuskauppakamari pitää erityisen tärkeänä, että suunnitelmassa nostettiin esiin sujuvan luvituksen merkitys. Komissio kertoi tiedonannossa myös ottavansa käyttöön uuden ”kilpailukykytarkastuksen” (competetiviness check) kaikkeen uusiin lainsäädäntöhankkeisiin.

Keskuskauppakamari on erittäin huolissaan tiedonannossa kuvatuista ja sen jälkeen toimeenpannuista muutoksista EU:n valtiontukisääntöihin. Valtiontukisääntöjen löysentyminen lisää haitallista tukikilpailua EU:n jäsenmaiden välillä ja rapauttaa EU:n sisämarkkinoita.

Keskuskauppakamari on tyytyväinen, että teollisuussuunnitelma korostaa ulkomaankaupan merkitystä ja vapaakauppasopimuksia keskeisenä osana Euroopan vihreän siirtymän toteuttamista. Ilman kansainvälistä kauppaa siirtymä olisi hitaampi ja kalliimpi. Samaan aikaan on kuitenkin perusteltua tunnistaa riskit ja riippuvuudet, joita EU:n ulkopuolisiin arvoketjuihin liittyy. Vapaakauppasopimusten edistäminen on keskeinen osa näiden riskien vähentämistä.

Erityisen tärkeää on EU:n ja Yhdysvaltain välisten kauppaneuvotteluiden eteneminen. EU:n ja USA:n välinen kauppa- ja teknologianeuvosto (Trade and Technology Council, TTC) voi tarjota väylän edistää kaupan ja investointien esteiden purkamista yksittäisillä sektoreilla, esimerkiksi puhtaan energian, teknologioiden ja raaka-aineiden saralla. Lähitulevaisuuden tärkein tavoite neuvotteluissa on purkaa IRA-tukiin liittyviä protektionistisia elementtejä, jotka estävät eurooppalaisten yritysten pääsyä niiden piiriin. Suurten läntisten demokratioiden välisen kaupan vahvistumisella olisi myös laajempi geopoliittinen ja talousturvallisuutta vahvistava vaikutus.

<u>Tiedonannon toimeenpano</u>

Komissio antoi keväällä 2023 tiedonannon pohjalta useita lainsäädäntöesityksiä, kuten esitykset vähähiilisestä teollisuudesta (Net Zero Industry Act) ja kriittisistä raaka-aineista (Critical Raw Materials Act) sekä sähkömarkkinamallista ja uudisti valtiontukisääntöjä huomattavasti nykyistä sallivampaan suuntaan (Temporary Crisis and Transition Framework). Eduskunta on jo käsitellyt Suomen kantoja näihin lainsäädäntöhankkeisiin erillisissä kirjelmissä kevään aikana.

Komissio on myös valmistellut tiedonannossa kuvattua vetyhuutokauppaa. Huutokaupan ehdot on julkaistu 30.8. ja se on auki 23. marraskuuta asti. Huutokaupassa on jaossa 800 miljoonaa euroa EU:n innovaatiorahastosta uusituvan vedyn tuottajille. Suomen kunnianhimoisten vetytavoitteiden toteuttamiseksi on ensiarvoisen tärkeää, että suomalaiset toimijat osallistuvat huutokauppaan aktiivisesti.

Keskuskauppakamari huomauttaa, että tiedonannon luvitusta koskevat esitykset, kuten yhden luukun malli (”one-stop-shop”) ja tavoiteajat luvitukselle vastaavat hyvin Petteri Orpon hallitusohjelmassa asetettuja tavoitteita luvituksen kehittämiselle.

Tiedonannossa mainitun suvereniteettirahaston sijaan komissio antoi kesällä esityksen Euroopan strategisten teknologioiden alustasta (Strategic Technologies for Europe Platform, STEP), joka pyrkii lähinnä kokoamaan olemassa olevaa EU-rahoitusta ja ohjaamaan niiden käyttöä jäsenmaissa EU:n strategisten teknologioiden kehitystä tukevaan suuntaan.

Keskuskauppakamari huomauttaa, että useat tiedonannon pohjalta annetut lainsäädäntöesitykset ja politiikkatoimet sivuavat toisiaan tai ovat osin päällekkäisiä. On tärkeää, että eri aloitteet ja säädöshankkeet ovat keskenään johdonmukaisia.

<u>EU:n valtiontukipolitiikan suunta</u>

Komission tiedonanto pohjusti keväällä tehtyjä EU:n valtiontukisääntöjen muutoksia, jotka lisäsivät jäsenmaiden mahdollisuuksia tukea teollista tuotantoaan sekä vastata kolmansien maiden tukeen (ns. ”matching”). Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n valtiontukipolitiikkaa koskevassa keskustelussa toimivien sisämarkkinoiden turvaamiseksi ja haitallisen tukikilpailun ehkäisemiseksi. EU:n vastauksen Yhdysvaltojen IRA-pakettiin on koostuttava ennen kaikkea kaupan esteiden purkamisesta, vihreän siirtymän markkinaehtoisesta kiihdyttämisestä ja aidon kilpailukyvyn vahvistamisesta.

Keskuskauppakamari pitää yleisesti valtiontukisäännöillä asetettuja rajoja ja suuntaviivoja kansallisille yritystuille reilun kilpailun kannalta tärkeänä. Keskuskauppakamari on erittäin huolissaan EU:n valtiotukipolitiikan suunnasta ja toimivia sisämarkkinoita uhkaavasta tukikilpailusta. Pandemian ja Venäjän hyökkäyssodan vuoksi valtiontukisääntöihin on ollut voimassa lievennyksiä jo vuodesta 2020 lähtien. Kriisitoimet ovat olleet perusteltuja, mutta

löysemmistä valtiontukisäännöistä on tulossa toistaiseksi voimassa oleva tilanne. Maaliskuussa muutettu TCTF-kehys on voimassa vuoteen 2025 asti.

Valtiontukisääntöjen löystyminen johtaa EU:n sisämarkkinoiden vääristymiseen entisestään, sillä eri jäsenvaltioilla on vaihtelevaa kykyä ja tahtoa tukea yrityksiä. Esimerkiksi Venäjän hyökkäyssodan vuoksi tehdyn valtiontukien tilapäisten kriisipuitteiden mukaisesti ilmoitetuista valtiontuista Saksan osuus on 53 prosenttia, Ranskan osuus 24 prosenttia ja Italian 7 prosenttia. Muun EU:n osuus on vain 16 prosenttia, vaikka se kattaa lähes puolet koko EU:n bruttokansantuotteesta. Yhteensä Venäjän hyökkäyksen jälkeen ilmoitetut valtiontuet kattavat noin 670 miljardia euroa.

IRA-paketin vaikutuksista Euroopalle

Yhdysvaltain IRA-paketilla on väistämättä vaikutusta vihreän siirtymän investointien ohjautumiseen. Komission mukaan on jo esimerkkejä yrityksistä, jotka siirtävät investointeja Euroopasta Yhdysvaltoihin. Myös monet aasilaiset yritykset ovat ilmoittaneet investoinneista esimerkiksi aurinkopaneelien valmistukseen Yhdysvalloissa IRA-paketin julkaisun jälkeen. Yhdysvaltojen politiikan vaikutuksia on kuitenkin arvioitava huolellisesti, jotta EU:n vastaukset ovat oikein mitoitettuja ja kohdennettuja.

EU:lla on jo olemassa olevat rahoitusvälineitä, jotka ovat euromääräisesti vertailukelpoisia IRA-paketin noin 350 miljardin euron panostusten kanssa. RRF-paketista arviolta 250 miljardia on osoitettu EU-maissa vihreään siirtymään, vastaaviin tarkoituksiin kuin IRA-paketissa. Tätä tukee InvestEU-ohjelman lainatakaukset, päästökauppatuloista kerättävä Innovaatiorahasto sekä EU:n rakennerahastot, joista voidaan myös tukea vihreän siirtymän hankkeita. Lisäksi RePowerEU-ohjelma suuntaa olemassa olevaa rahoitusta vahvemmin puhtaan energian investointeihin ja energiatehokkuuteen.

On kuitenkin huomionarvoista, että IRA-paketin veronkevennykset ovat yrityksille joustavammin hyödynnettävissä kuin EU:n investointituet. Nyt käynnistyvä vetyhuutokauppa voi tarjota mallin tehokkaammasta ja yritysten kannalta ketterämmästä EU:n varojen käytöstä.

Kunnioittavasti,

Teppo Säkkinen
Johtava asiantuntija
Keskuskauppakamari